DOI MOLDOVENI PE FRONTUL RĂZBOIULUI DE SECESIUNE

de *ADRIAN-SILVAN* IONESCU

Ca orice război de mari proporții, Războiul Civil provocat de secesiunea statelor sudului din uniunea americană, a suscitat un viu interes în lumea întreagă, atrăgînd aderenți la una sau alta dintre părți. Consilieri miltari, observatori ai diverselor țări europene sau simpli voluntari au început să vină pe pămîntul Americii. E lesne de înțeles că afluxul a fost mai mult de partea nordistă, ce lupta pentru cauza dreaptă a reinstaurării uniunii și abolirea sclaviei negrilor. Voluntari cu experiența fronturilor din Lumea Veche erau în mod special folositori tinerei armate federale, frustrată de majoritatea cadrelor capabile, cu trenaj militar la academia de la West Point, ce preferaseră să-și pună sabia în slujba Confederației sudiste conservatoare, păstrătoare a vechilor matrice sclavagiste și a nobilimii latifundiare cu pretenții de descălecători ai țării. Așa se și explică înfringerile suferite de nordiști in primii ani ai războiului, cînd multe dintre cadre erau formate din civili ce se înrolaseră din entuziasm la apelul patriei, fără a avea însă vreo idee de meseria armelor, dar care, pînă la sfîrșit, au reușit să se formeze direct pe cîmpul de luptă, devenind o pleiadă de străluciți ofițeri.

Printre voluntari s-au numărat și cîțiva români. Unul dintre ei, despre care deja s-a scris mult [1], George Pomuț, ardelean emigrat în SUA după revoluția din 1848 din Ungaria la care luase parte cu grad de căpitan, devine celebru la comanda Regimentului 15 Infanterie de Voluntari Iowa, termină războiul cu brevetul de general de brigadă în armata de voluntari și este trimis în misiune diplomatică in Rusia, devenind consul general la St. Petersburg, unde și moare.

Alți doi participanți sînt moldovenii Nicolae Dunca (ortografierea numelui său variază între a fi scrisă cu c sau cu k) și Eugen Ghika-Comănești.

Primul se trăgea dintr-o veche familie maramureșană (de origine scoțiană spune o legendă) emigrată în Moldova. Învață la Academia Mihăileană din Iași, dar este înclinat mai mult spre cariera armelor și de aceea se înrolează într-un regiment de husari în timpul ocupației austriece a principatului. Spiritul său aventuros îl atrage spre Italia unde începuse lupta pentru unirea țării. Face parte dintre cei „O mie" ai lui Garibaldi, luptă în campania pentru Regatul Siciliilor la Marsala

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

şi Voltorno şi este succesiv rănit în bătăliile de la Calatafini şi Capua. Pentru actele sale de bravură primeşte gradul de căpitan într-un regiment de husari din Legiunea Ungară [2]. În urma unui conflict ce se încheie cu un duel cu un ofiţer maghiar care-i jignise demnitatea naţională, Dunca este obligat să demisioneze din armata revoluţionară [3]. Perioada imediat următoare acestui eveniment este neclară : unii cercetători spun că ar fi trecut prin Franţa şi Anglia spre a-şi vedea familia ce se afla acolo [4] ; contemporanul său C. A. Rosetti spune că s-a întors în ţară, oferindu-şi serviciile de ostaş care însă i-au fost refuzate neputîndu-i-se valida gradul de căpitan. La propunerea de a primi un grad inferior celui obţinut în focul luptei sub stindardul glorios al lui Garibaldi, Dunca refuză şi, întristat, părăseşte patria în căutarea unui cîmp de luptă ce avea nevoie de braţul său oţelit [5].

Ajuns în America în anul 1861 se înrolează în armata Uniunii, în Regimentul 8 Infanterie de Voluntari New York, în care se remarcă în crîncenele bătălii de la Centreville (18 Iulie 1861 — de fapt o recunoaştere în forţă a liniilor confederate, executată de divizia Tyler, la Blackburn's Ford) şi Bull Run (21 iulie 1861) [6] — unde a avut loc o lamentabilă înfrîngere a nordiştilor conduşi de generalul de brigadă Irvin McDowell, care precipită atacul din cauza apropierii termenului de lăsare la vatră a voluntarilor înrolaţi pe trei luni, deşi aceştia erau încă nepregătiţi şi nu participaseră la nici o luptă.

Pentru bravura dovedită [7], este selectat în corpul de stat major, ca aide-de-camp, cu grad de căpitan, al generalului John C. Frémont, comandantul Departamentului Munţilor. Excentricul general Frémont, şeful partidului aboliţionist, se înconjurase mai mult de ofiţeri străini — toţi foarte eleganţi şi strălucitori în uniforme mai mult sau mai puţin reglementare, dar suficient de incapabili în meserie — atraşi de renumele şi legendele ţesute în jurul intrepidului lor comandant, atît din vremea expediţiilor de cartografiere a zonelor vestice necunoscute, din anii 1840—1850 — cînd primise porecla de „The Pathfinder" — cît şi din timpul Războiului cu Mexicul (1846—1847) cînd, cu de la sine putere, proclamă California republică, pe el primul ei guvernator şi instituie steagul cu urs („The Bear Flag Republic"), sau a mai recentei proclamaţii personale a eliberării sclavilor din Missouri (30 August 1861) — ce fusese imediat anulată de preşedintele Lincoln.

În clipele de răgaz din timpul campaniei în sud-estul Virginiei, din primăvara lui 1862, căpitanul Dunca nu-şi uită ţara natală — soldatul devenind în acelaşi timp observator şi reporter al evenimentelor ce le trăieşte şi le consemnează cu vervă — trimiţînd o interesantă corespondenţă de război ce este publicată în paginile „Românului", una dintre cele mai bine informate gazete ale timpului. Editorul ei, C. A. Rosetti, primea mai toate publicaţiile europene, din care extrăgea ultimele ştiri, anunţîndu-şi aproape zilnic cititorii despre cursul războiului din America ce producea atîta vîlvă cu încleştările sale spectaculoase, cu marea mobilizare de forţe, ca şi cu inovaţiile tehnice, de armament şi tactică. Este de înţeles că o corespondenţă cu date inedite şi la prima mînă era foarte preţioasă în comparaţie cu notele lapidare ale ziarelor străine, de

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

multe ori confuze şi, ele însele, avînd informaţii obţinute mediat. (Spre exemplu, într-unul din numere este dată cititorului spre dezlegare o adevărată şaradă privind preluarea şi traducerea unei telegrame : „Tribune dit Jackson battu Frémont Schields Banks réuni forces“, căreia nu mai puţin decît nouă foi străine îi dau fiecare propria interpretare ; Rosetti se vede în situaţia de a-şi lăsa publicul „să dezlege enigma ş-a găsi care interpretaţiune este dreaptă“ [8]).

În prima sa scrisoare către redacţie, trimisă de la cartierul general al Departamentului Munţilor, Wheeling, Virginia, datată 21 Aprilie 1862, stil nou, şi semnată „Căpitanul D.“ [9], Dunca prezintă cauzele secesiunii şi a războiului civil care i-a urmat, subliniind ca principal obiectiv abolirea sclaviei — în acest sens aminteşte mesajele preşedintelui Abraham Lincoln către statele rebele pentru păstrarea uniunii, oferindu-li-se răscumpărarea sclavilor şi apoi cel prin care sclavia era desfiinţată în Districtul Columbia. Dar prezintă de asemenea şi marea problemă pe care ar fi ridicat-o eliberarea dintr-odată a atîtor negri : „(...)ómenii aceşti-a abrutiţi, leneşi şi lipsiţi cu totulu de educaţiune omenéscă neştiindu nici unulu a scrie sau ceti, ce voru face cu libertatea de odată ? Unde să se aşeze aceşti-a în grabă ? să li se dea vre unu teritoriu spre a forma unu Statu aparte în Unire, sau se remâia între albi ? — amestecarea negriloru cu cei albi nu e nici de cumu de doritu (...)“. Corespondentul manifestă în aceste rînduri insolita situaţie creată după abolirea sclavajului cînd nici cei eliberaţi nici guvernul nu erau suficienti de pregătiţi pentru o acţiune atît de radicală ce aducea după sine, într-o societate de tip victorian, foarte conservatoare, nu numai o aparentă egalitate socială şi rasială, dar şi rezolvarea problemelor economice, politice şi educaţionale pe care le reclama acest act. Apoi punctează cîteva recente momente importante ale conflagraţiei, precum cucerirea Fortului Donelson (16 Februarie 1862) şi lupta de la Pittsburg Landing (mai cunoscută în istoriografie ca lupta de la Shiloh, 6-7 Aprilie 1862 şi *nu* 7-8 Martie, cum apare tipărit în ziar şi este preluat fără aparat critic de diverşi cercetători actuali. Dunca conchide : „(...) din acéstă bătăliă se vezu că resbelulu va dura încă mai multu şi va fi şi mai crîncenu, aşia suntu tóte simptomele“ şi prezintă situaţia trupelor şi a luptelor ce se preconizau în nord-estul Virginiei unde generalul George B. McClellan trebuia să se confrunte cu o armată confederată de 100.000 oameni ; o altă luptă era aşteptată la Corinth.

Căpitanul român dă apoi informaţii importante despre armata federală compusă din armată regulată de 30.000 oameni — ce, în timp de pace era folosită pentru apărarea frontierei împotriva indienilor — şi armată de voluntari, care forma grosul forţelor, fiind recrutată şi echipată complet de fiecare stat în parte. Structura regimentelor era la infanterie de zece companii (1000 oameni), la cavalerie cinci escadroane (zece companii), iar o baterie de artilerie formată din şase tunuri. Soldatul, ca şi echipamentul şi armamentul i se par lui Dunca excelente ; el salută de asemenea rapiditatea cu care s-au putut aduna şi instrui aceste regimente de voluntari în numai trei luni. Ofiţerii erau aleşi de guvernatorul statului respectiv în vreme ce generalii şi ofiţerii de stat

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

major erau numiţi de ministerul de război. Ştiindu-se cît de bună e marina americană, Dunca se abţine să mai facă vreun comentariu despre ea, probabil şi sub impresia insolitei lupte, din 9 Martie 1862, a celor două prime cuirasate din lume „Monitor" şi „Marrimac", ce făcuse atîta senzaţie şi revoluţionase, practic, războiul naval. Dunca îşi încheie rîndurile cu o aluzie puţin anecdotică dar, în fond, plină de patriotism, la adresa slab dotatei armate române : „E, Domnule Redactoru ! bine ar fi dacă ţi-a-şi puté trimite vre[o] 100 de tunuri şi vre[o] doue vase cu vapori cu tunuri în scrisória acésta, bine ar prinde României !".

În a doua scrisoare, redactată lîngă Petersburg, Virginia, la 11 Mai 1862, stil nou [10], căpitanul Dunca descrie poziţia strategică a oraşului New Orleans de la gurile lui Mississippi şi luptele care au fost duse pentru anihilarea celor două forturi Jackson şi St. Philippe, bine armate cu tunuri, care-i păzeau intrarea dinspre fluviu, dar care odată căzute după o canonadă de 48 de ore a flotei nordiste (24-26 Aprilie 1862), oraşul descoperit nu mai putea decît să se predea fără luptă (1 Mai 1862) după ce-şi incendiase vasele din port şi din şantierul naval. La această victorie care deschisese delta şi gurile fluviului, frustrîndu-i pe confederaţi de avantajele acestei căi naturale de comunicaţie, se mai adăuga şi cucerirea fortului Pulaski (16 Aprilie 1862) de pe ţărmul Georgiei. Este apoi trecută în revistă situaţia armatelor : generalul unionist Halleck şi generalul rebel Beauregard stau faţă în faţă în Tennessee, generalul McClellan, fostul general-en-chef al trupelor nordiste, ameninţa în acel moment cu 80.000 de oameni Yorktown-ul, în Virginia de Est, iar generalul Frémont pregătea o campanie în vestul Virginiei pentru a contracara campania din valea lui Shenandoah a generalului sudist „Stonewall" Jackson. Căpitanul Dunca îşi încheie scurta scrisoare promiţînd o alta peste paisprezece zile. Dar aceasta avea să fie ultima fiindcă pe 8 Iunie 1862 e ucis în lupta de la Cross Keys, Virginia, cînd trupele lui Frémont sînt atacate prin surprindere de rebeli. Cade în timpul unei misiuni ce i se încredinţase. Avea numai 24 de ani.

La început a fost dat dispărut, nefiind găsit printre morţi şi crezîndu-se că a fost luat prizonier. Camaradul său Eugen Ghika-Comăneşti relatează în termeni vii acele momente pline de tensiune în scrisoarea sa către Constanţia Dunca de Sajo, sora lui Nicolae Dunca : „Renitii si mortii fura culesi si candu se seversi aceasta trista afacere, cu tóte cercarile cele mai vii nu'lu putura gasi pe Nicolae. Amicii sei se asigurau acum asupra soartei lui, crediendu ca s'a facutu prisonieriu, cand fura amaru desamagiti. Doi soldaţi isbutira a găsi si a aduce corpulu seu ne'nsufletitu la bivuacu. Dóua glóntie in peptu, mórtea au trebuitu se fia pe locu, fara a agoni (...) Corpulu lui dupe lungi cercari a fostu gasitu pe o carare, pe marginea campului de batalia, elu diacea singuru, despoiatu de totu pana la incaltiaminte, pana la bumbii de metalu ai uniformei. Orologiulu, lantiulu seu, suvenire de la mine, inelele sale, banii, aprópe 20,000 franci, sabia s'a, pistolele sale, in fine totu ce avea pe elu fu luatu." [11] În raportul asupra luptei generalul Frémont spune „Pierderile noastre au fost mari, Regimentul 8 New York singur a avut

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

10 morți și 134 răniți. Unul dintre adjutanții mei, căpitanul Nicolae Dunca, un capabil și bun ofițer, a fost ucis de un glonț (sic) de pușcă pe cînd împărțea un ordin în această parte a cîmpului de luptă." [12] A fost îngropat în cimitirul din curtea bisericii din Cross Keys pentru ca la sfîrșitul războiului rămășițele pămîntești să-i fie mutate în cimitirul național din Staunton, Virginia, în groapa nr. 292 [13].

În necrologul pe care i-l scrie C. A. Rosetti, sînt făcute cîteva precizări asupra biografiei eroului ,slăvindu-i bărbăția și lăudîndu-i scurta dar glorioasa viață; dar este și un bun prilej pentru redactor de a deplînge în termeni poetici, puțin bombastici — în stilul ziaristicii secolului al XIX-lea — dar plini de sincer patriotism, soarta României frustrată de așa un brav care ar fi putut-o deștepta din „piroteala de moarte" : „(...) acelu căpitanu, în pucinele momente de repaosu ce avea, îndată ce lăsa sabia din mînă (...) lua pana spre a da séma românilorु despre acea luptă uriașe, și negreșitu toți au înțelesu că bravulu acela era unu românu. E ! și cine altulu de nú unu românu, ș'unu adevăratu românu ar fi mai pututu în mijloculu unui poporu ce-și varsă și sîngele și punga pentru unire și libertate să-și mai aducă aminte de România de astăzi, scăzută, căzută, abătută, amorțită, de România de astăzi în care ómenii par a fi perdutu (...) simpțimintele cele mari de onóre și glorie naționale (...). Sufletu alu junelui Dunka ! Sîngele tău vărsatu pe cîmpulu de onóre ni s'arată ca niște mîni luminoase și puternice ce se'ntindu spre a scăpa din căderea iei în adîncimile fără funduri această atît de frumoasă și atît de nenorocită Românie." [14]

Dacă ar fi trăit căpitanul Nicolae Dunca sigur l-ar fi egalat în faimă pe generalul George Pomuț. Dar așa rămîne doar amintirea unui neasemuit viteaz ce a căzut eroic în lupta pentru libertate. Dispariția sa a impresionat profund pe români : au apărut atunci articole elogioase despre el, poeme, ode închinate memoriei sale și i s-a multiplicat portretul, mai multe numere ale ziarului „Românulu" anunțînd doritorii în acești termeni : „PORTRETUL căpitanului NICOLA DUNCA, voluntariu alu lui Garibaldi și alu lui Fremont, mortu în resbelulu Americii pentru libertate și unitate, se află de vînzare la Redacțiunile Românu, Nichipercea, și Țăranulu Românu ; la librăriile Ioanid, Ioanin, Bălăcianu și Wartha. În județe la corespondenții Românului. Prețulu 2 sfanți." [15] Nu este specificat însă dacă era vorba de o fotografie (cum știm că erau difuzate în epocă toate chipurile personalităților politice, literare sau artistice), de un portret litografiat, xilogravat, gravat în oțel sau multiplicat în alt mod, simplu sau alegoric. Dacă era o tipăritură nu știm nici cine era autorul ei. E posibil ca modelul să-l fi constituit portretul desenat în creion de pictorul C. I. Stăncescu, aflat încă la studii în Franța, despre care sora eroului Constanția de Dunca — o intelectuală de rasă, romancieră, poetă, cronicară teatrală, muzical, de arte plastice și modă, comentatoare politică și de pedagogie — are cuvinte elogioase atît în cronica la salonul de pictură din București, de la 1864 — unde fusese expus alături de lucrări ale lui Theodor Aman — cît și într-un profil pe care i-l dedică artistului în paginile revistei „Amicul familiei", a cărei

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

proprietară și aproape singură publicistă era. Astfel, precizînd că portretul era făcut după o fotografie mică [16] și depășindu-și durerea doliului, ea îi face o analiză descriptivă, la obiect, oprindu-se din păcate doar asupra chipului, fără a da detalii asupra compoziției, îmbrăcămintii sau a altor elemente constitutive : „priviți acel cap energic, acelle trăsături ferme, acel ochiu înfruntător de ori-ce pericol, melancolic ânsé d'a nu se pute pune înaintea pericolelor ce'i amenință patria ; priviți acea gură vigurósă de linii și espresie, acea frunte unde coragiul, generositatea, ș'o dorere interióră sunt reproduse prin fie-ce linie, acesta e veramente Nicolai Dunca, reprodus cu creionul de C. Stăn[c]escu, pictor român ce mult se distinge și mult e distins în lumea artelor la Paris." [17]

Dar cu toată larga difuzare din epocă, cercetătorii au crezut pînă de curînd că portretul lui Dunca este pierdut și rămas definitiv necunoscut pentru viitorime. În urma unei asidue căutări prin arhive, fototeci și colecții particulare am găsit două fotografii ale lui Dunca — e posibil ca una dintre ele să fi fost folosită de C. I. Stăncescu pentru închegarea desenului său. Una dintre ele, făcînd parte din fototeca Muzeului de Istorie a Municipului București, îl reprezintă pe bravul tînăr în uniformă de husar al Legiunii Ungare, în mică ținută, purtînd o tunică, cu cinci brandemburguri pe piept și trei galoane de fir, împletite, pe mînecă, în ghirlandă, indicîndu-i gradul de căpitan, pantaloni largi și o bonetă cu ciucure și cozoroc după tipul purtat de honvezi. La brîu are o sabie grea pe care-și sprijină mîinile. Mîna stîngă îi este bandajată, acoperind probabil una dintre rănile primite în luptă, fapt ce ne obligă să asertăm că poza a fost făcută în Italia înainte de a se înrola în armata nordistă. De altfel cartonul pe care e lipită fotografia nu poartă nici un indiciu în afara numelui fotografului A. Berno, dar și acesta incomplet din cauza unei tăieri ulterioare a marginii. Mai multe lămuriri aduce cea de-a doua poză a lui Dunca, din colecția Edmund Höfer. Aceasta are, pe lîngă numele întreg al maestrului „Alphonse Bernoud, Photographe Médaillé et Breveté" și adresele sucursalelor sale italiene din Neapole, Florența și Livorno. Este de presupus că poza a fost făcută într-unul din aceste orașe, confirmîndu-se în acest fel afirmația anterioară. Nicolae Dunca este împreună cu alți doi camarazi, tot husari, purtînd uniforme identice. Doar el are de data aceasta pantaloni gri, strîmți și cu lampasuri late iar cei doi au basani (pantaloni largi de cavalerie, întăriți cu piele de la genunchi în jos). Cele trei personaje sînt numerotate iar pe spate le sînt consemnate numele : 1. Gyra, 2. Séiter, 3. Dunka. În această din urmă poză, datorită pantalonilor strîmți, care-l înalță și-l subțiază, și a mustății abia mijite față de ale celorlalți care le au mari și răsucite și unul poartă barbă, căpitanul român pare și mai tînăr decît cei 22 de ani pe care-i avea înainte de părăsirea Europei, vîrstă pe care încerca să și-o ascundă printr-o privire încruntată și o atitudine de severă marțialitate.

Cele două poze inedite sînt un prețios material iconografic, demn de a însoți atît cele două corespondențe de război ale căpitanului Nicolae

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

Dunca cît și memoria acestui strălucit erou al neamului ce datorită lor și-a recăpătat chipul uitat și considerat iremediabil pierdut *.

Celălalt român, tot moldovean, prieten al lui Dunca, ce avea să-i anunțe familia de moartea sa eroică, este, după cum deja s-a menționat, Eugen Ghika-Comănești. Mai tînăr cu doi ani decît prietenul său (născut în 1840), trăgîndu-se dintr-o lungă spiță de domnitori, Eugen Ghika-Comănești, dezamăgit de studiile pe care le făcea la Berlin și mai ales de datoriile pe care le făcuse și pe care familia refuza să i le achite, se înrolează în armata nordistă [18]. După unii se pare că la început ar fi fost încadrat ca sergent într-un regiment de cavalerie de sub comanda generalului Frémont [19]; cercetări recente, bazîndu-se pe singurele consemnări din matricola sa, spun însă că ar fi fost primit, pe 30 Martie 1863, cu gradul de căpitan, în Regimentul 5 Infanterie Neagră — ulterior de geniu — din brigada generalului Daniel Ullmann [20], organizatorul regimentelor de negri ce aveau nevoie de cadre și pe care americanii neaoși refuzau să le deservească ; de aceea toți voluntarii străini, fără prejudecăți rasiale, au început să fie repartizați ca ofițeri acolo. Noile date nu clarifică prea mult prima perioadă a șederii lui Ghika-Comănești în America. Pare mai probabil ca în prima fază a războiului să fi fost în Departamentul Munților, alături de Dunca, și abia după aceea — cînd Frémont, în urma insuccesului campaniei sale din Virginia de Vest, este eliberat din funcție și chemat la Washington, iar departamentul său este dizolvat și transformat — Eugen Ghika-Comănești să fi fost transferat în regimentul de negri, unde se păstrează matricolele sale. Greutatea stabilirii acestor amănunte constă în faptul că nu se știe sigur la ce dată a anului 1862 a sosit el în State. Apoi, dacă ar fi venit puțin înaintea înrolării sale, nu avea cum să anunțe familiei lui Dunca moartea acestuia cu detaliile amănunțite ale găsirii corpului — care denotă un martor ocular — și nici nu putea fi rănit, pentru că scrisoarea trimisă Constanției de Dunca e redactată pe patul unui spital din New York, unde se refăcea în Iulie 1862. Și apoi, nici nu ar fi putut fi încadrat direct căpitan dacă nu și-ar fi dobîndit gradul prin bravură în luptă, pînă la data înmatriculării în Regimentul 5 Infanterie Neagră ; posibilitatea de a fi recrutat el singur voluntari, care să-l fi ales căpitanul lor sau să fi avut dreptul la acest grad datorită numărului de recruți adus — conform regulilor sistemului voluntariatului în SUA — pare puțin probabil, el fiind un venetic fără cunoștințe, relații sau statut într-un anumit ținut, care să-i permită acest lucru — cum fusese Pomuț de pildă.

Voluntariatul lui Ghika-Comănești nu a durat prea mult : ia parte la campania din primăvara lui 1863 a generalului Nathaniel P. Banks, comandantul Departamenului Golfului, asupra bazei confederate de la Port Hudson, pe Mississippi ; campania a lîncezit, nordiștii suferind destule înfrîngeri pînă ce obiectivul s-a predat. În acest timp, căpitanul român

* Se pare că, în epocă, a circulat și o biografie a bravului căpitan, după cum anunță Constanția de Dunca în revista ei „Amicul Familiei" no. 3/15 Aprilie 1864 : „Avem sub tipar (...) biografia cu portretul fratelui nostru Capitanul Nicolau (sic) Dunca". Din păcate, este singura informație care apare despre această, probabil, foarte prețioasă lucrare ce, dacă s-ar fi păstrat, ar fi clarificat mai mult din aventuroasa existență a eroului.

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

a condus săparea tranșeelor (activitate suficient de plicticoasă pentru un tînăr plin de nerv și de dorința luptei efective). Apoi, Regimentul 5 rămîne să păzească fortăreața cucerită. Eugen Ghika-Comănești își dă demisia din armata Uniunii în Decembrie 1863 și se întoarce în țară [21] unde intră în politică alături de conservatori, devenind senator de Bacău. Se stinge din viață la finele lunii Decembrie 1914, la conacul său din Comănești.

Deși a trăit incomparabil mai mult decît camaradul său și a fost o prezență și o figură în viața politică a țării o lungă perioadă, imaginea lui a fost, totuși, la fel de dificil de găsit. Singura fotografie pe care am putut-o depista, în colecția Adriana Rosetti din București *, ni-l prezintă pe Eugen Ghika-Comănești spre finele vieții, probabil în jur de 1900, și a fost lucrată la atelierul „Adèle" din Bacău (cum ne arată ștampila maestrului de pe spatele cartonului). Alura de respectabilitate dată de părul scurt, mustață și muscă, toate încărunțite, este trădată oarecum de licărul de vioiciune și veselie din privirea lui pătrunzătoare, ultimă rămășiță și amintire a nestatornicei și aventuroasei sale tinereți. Sperăm ca cercetări ulterioare să aducă la lumină și alte imagini ale acestui brav moldovean, poate mai apropiate de epoca voluntariatului său american, sau chiar din timpul acestuia.

Împreună cu ceilalți străini din armata nordistă, puținii români care au participat la Războiul de Secesiune — George Pomuț, Nicolae Dunca, Eugen Ghika-Comănești, Emanoil Boteanu (acesta ca trimis oficial al domnitorului Alexandru Ioan I, observator și corespondent de război, fără a primi vreun grad sau funcție [22]) — această coloană vertebrală a istoriei americane — alăturîndu-se cauzei drepte a libertății și democrației, și aducîndu-și obolul lor de sînge, au ajutat la restabilirea unității și frăției Statelor Unite.

NOTE

1 *America,* Romanian Daily News, Cleveland, Ohio, No. 132/4 Iunie 1932 ; Șerban Drutzu, Andrei Popovici — *Românii în America,* Cartea Românească, București, 1926 ; Ilie I. Pârvu, *Voluntarii români din America,* Krafft & Drotleff, Sibiu, 1937 ; Mark Mayo Boatner III, *The Civil War Dictionary,* David McKay Company Inc., New York, 1959 ; Dumitru Almaș, *Nord contra Sud,* Ed. Științifică, București. 1965 ; Liviu Patachi, *La participation d'un Roumain dans la Guerre Civile d'Amerique,* 1861—1865 : Gheorghe Pomuț, în *Revue Roumaine d'histoire,* Tome IV, no. 1, 1965 ; Paul Cernovodeanu, Ion Stanciu, *The Romanians and the American Civil War,* în *Revue Roumaine d'histoire,* Tome XIX, no. 4, 1980 ; Adrian-Silvan Ionescu, *Images of Romanians in the American Civil War,* în *Military Images,* vol. VI, Number 5, March-April 1985, p. 10-11.

* Aducem mulțumiri inginerului Ferdinand Bartsch, membru fondator al Comisiei de Heraldică și Genealogie de pe lîngă Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", pentru ajutorul adus în semnalarea pozei, și doamnei Ruxandra Cantilli pentru confirmarea identității.

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

2 *Românulŭ*, nr. 202, 203/21, 22 Iuliu 1862 ; Paul Cernovodeanu, Ion Stanciu, *op. cit.*
3 Paul Cernovodeanu, Ion Stanciu, *op. cit.*
4 Idem.
5 *Românulŭ*, nr. 202, 203/21, 22 Iuliu 1862.
6 Şerban Drutzu, Andrei Popovici, *op. cit.*, p. 97 *America*, Romanian Daily News, *op. cit.* ; Ilie I. Pârvu, *op. cit.*
7 Idem ; Ioan B. Gaşpar, *Informaţii asupra căpitanului Nicolae Dunca, în America*, Romanian Daily News, no. 150/25 Iunie 1932 ; Paul Cernovodeanu, Ion Stanciu, *op. cit.*
8 *Românulŭ*, nr. 194/13 Iuliu 1862.
9 *Românulŭ*, nr. 129/9 Maiŭ 1862.
10 *Românulŭ*, nr. 148, 149/28, 29 Maiŭ 1862.
11 Scrisoarea lui E. Ghyka-Comănesci către Constanţia de Dunca, în „Foaia pentru Minte, Anima și Literatură" no. 1/9 Ianuariu 1863 ; preluată de „Buciumul" nr. 6/16 Ianuare 1863 şi „Universul" nr. 355/26 Decembrie 1914 — cea din urmă însă mult alterată prin intervenţii, patetisme sau înmuieri ale textului iniţial (exemplu : Nicolae devine Nicu...)
12 *Românulŭ*, nr. 202, 203/21, 22 Iuliu 1862 ; Ilie I. Pârvu, op. cit. ; Paul Cernovodeanu, Ion Stanciu, *op. cit.*
13 Mihail Bida — *Mulţumiri din partea studenţilor*, în *America*, Romanian Daily News, no. 137/10 Iunie 1932.
14 *Românulŭ*, nr. 202, 203/21, 22 Iuliu 1862.
15 *Românulŭ*, nr. 315/ 11 Noembre 1862 ; 319/15 Noembre ; 321/17 Noembre ; 322/18 Noembre ; 326, 327/22, 23 Noembre ; 330, 331/26, 27 Noembre ; 337, 338/3, 4 Decembre ; 340/6 Decembre ; 341, 342/7, 8 Decembre 1862.
16 C. Dunca, *Pictorele C. I. Stănceescu*, în *Amicul Familiei*, Jurnal pentru toţi, Littere-Sciinţe-Arte-Pedagogie-Industrie, Annŭ III, no. 30-31 Octombre 1865 (sic).
17 C. Dunca, *Doue ore la esposiţiunea de la Academie*, în *Amicul Familiei...*, Primul Annŭ, no. 22 şi 23/1-15 Fevruar 1864.
18 Radu Rosetti, *Amintiri din prima tinereţe*, Cartea Românească, 1928, p. 144.
19 Idem.
20 Paul Cernovodeanu, Ion Stanciu, *op. cit.*
21 Idem ; Amicul Familiei, no. 2/1 Aprilie 1864.
22 Adrian-Silvan Ionescu, *Un observator român al Războiului Civil American*, în *Studii şi Materiale de muzeografie şi istorie militară*, nr. 14-15/1981—1982 ; Paul Cernovodeanu, Ion Stanciu, *op. cit.*

TWO MOLDAVIANS ON THE BATTLEFIELDS OF THE WAR OF SECESSION

Summary

This paper deals with two of the four Romanians who took part in the American Civil War. These two were Moldavians.

One of them was Nicolae Dunca, born around 1838 in Jassy, with a long pedigree of Maramureș nobility. He first volunteered in 1860 in Garibaldi's army,

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

being one of the celebrated "One Thousand". He enlisted in a hussar regiment of the Hungarian Legion, where, due to his bravery displayed during the campaign of the two Sicilies, he was commissioned captain. After a duel with a Hungarian officer, he had to resign and left Italy, returning for a short time to his own country. He offered his services to the Romanian army but he was refused. His rank was questioned in routine terms as not having been obtained in the course of a long career and because he was not a graduate of a military school (which was in fact true). Saddened by the proposal of degradation of the epaulets, which he gained in glorious battles and under the command of such a magnificent general as Garibaldi — whose name was then synonymous with "Liberty" — he left for America.

Although he was only 22 years old, his rank was acknowledged and he joined the 8th New York Infantry Volunteers. His qualities as an officer were very quickly noted, and he was appointed aide-de-camp of General John C. Frémont, commander of the Mountain Department. His courage and brave behavior in the battles of Centreville (July 18, 1861) and the first battle of Bull Run (July 21, 1861) were praised in the annals of the war. The heavy losses of his regiment in these battles required its withdrawal for recovery. From this very period, dates the two letters which Captain Dunca sent to Romania to be published in "Românulŭ" one of the well-known newspapers in Bucharest.

In his letters — one dated April 21st, 1862, the other dated May 11th, 1826 — he presents to the Romanian readers, the conditions of the war, its causes, the political background, as well as the military forces confronted. Minute details are given about the structure of the Union army : the system of volunteering ; the way of mustering ; the number of men in a regiment ; a company and a batery ; the way the officers are commissioned etc. He also presents the up-to-date situation of the armies.

On the 8th of June, 1862, he was killed in the line of duty, while carrying a message from his commander, at the battle of Cross Keys, Virginia. He was then only 24 years of age. He was buried in the Union Church graveyard of Cross Keys, but a short time after the war his remains were moved to the Staunton National Cemetery, Virginia.

His countenance was unknown until recently when, by good fortune, we have discovered two old photographs. One of them, from the depot of the Museum of History of the City of Bucharest, shows Captain Dunca at ease, wearing the hussar's undress. His uniform is composed of a short jacket with five trimmings and the three golden galloons arranged in a knot on the sleeves, indicating his rank, a forage cap with peak, very large trousers and a heavy sabre. This uniform, and also his wounded left hand, indicate that the photo was taken prior to his departure for the United States in the studio of an unidentified photographer, one A. Berno. In the second photo, found in a private collection, Dunca is accompanied by two other captains, all of them wearing the same jacket and cap. Unlike his comrades who are wearing "basans" (cavalry trousers tightened with leather below the knees) Dunca has grey trousers with welts. The three officers are numbered and their names are inscribed on the back of the photo : 1. Gyra, 2. Séiter, 3. Dunka. This photo gives also more information than the first one about the photographer. His name is printed also on the back : "ALPONSE BERNOUD, Photographe Médaillé et Breveté, SGDG", followed by the towns and addresses of his

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

branches: Naples, Florence, Livourne. Dunca's first photo was, no doubt, taken in the same studio.

The other Moldavian, Eugen Ghika-Comăneşti (1840—1914), was the son of one of the oldest and wealthiest boyar families. Being disappointed with his studies in Berlin, and also with the fact that his family refused to pay his debts, he had volunteered in the Union Army. Although he did not speak English at first, he was appointed corporal in a cavalry regiment of General Frémont's army. Hhe was a friend of Captain Nicolae Dunca and served in the same Mountain Department. Ghika-Comăneşti also took part in the West Virginia Campaign of 1862, during which he was wounded. He also witnessed Dunca's body being brought into the camp, after the battle of Cross Keys, and it was he who announced Dunca's sister about his comrade's heroic death.

Then Ghika-Comăneşti enlisted in the 5th Infantry, in the Ullmann Brigade, where he was breveted captain. He served with the Black troops in the Port Hudson Campaign of 1863. There they served as corps of engineers. The long and bloody campaign, with few victories and unpleasant duties, bothered the young Romanian officer, so that he resigned at the end of the year. He returned to Romania and dedicated himself to politics being elected senator for many years.

His countenance was also forgotten for a time. We have discovered his photograph in a private collection in Bucharest. This image dates from a later period, around 1900, showing Eugen Ghika-Comăneşti at an old age, with grey hair and moustache.

Both Nicolae Dunca and Eugen Ghika-Comăneşti, along with the other two Romanians who took part in the Civil War — George Pomuţ and Emanoil Boteanu — fought bravely for a foreign country whose ideals were the same as those of their own country, Romania: liberty, equality and national unity.

ILLUSTRATIONS

1. Captain Nicolae Dunca, Courtesy Museum of History and Art of the City of Bucharest.
2. Captain Nicolae Dunca (right) and two comrades, Courtesy Edmund Höfer Collection.
3. Reverse side of the previous photograph.
4. Eugen Ghika-Comăneşti, Courtesy Adriana Rosetti.
5. Reverse side of the previous photograph.

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/



Fig. 1. — Căpitanul Nicolae Dunca, Muzeul de Istorie a Municipiului București.

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/



Fig. 2. — Căpitanul Nicolae Dunca și doi camarazi, Colecția Edmund Höfer, București.

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

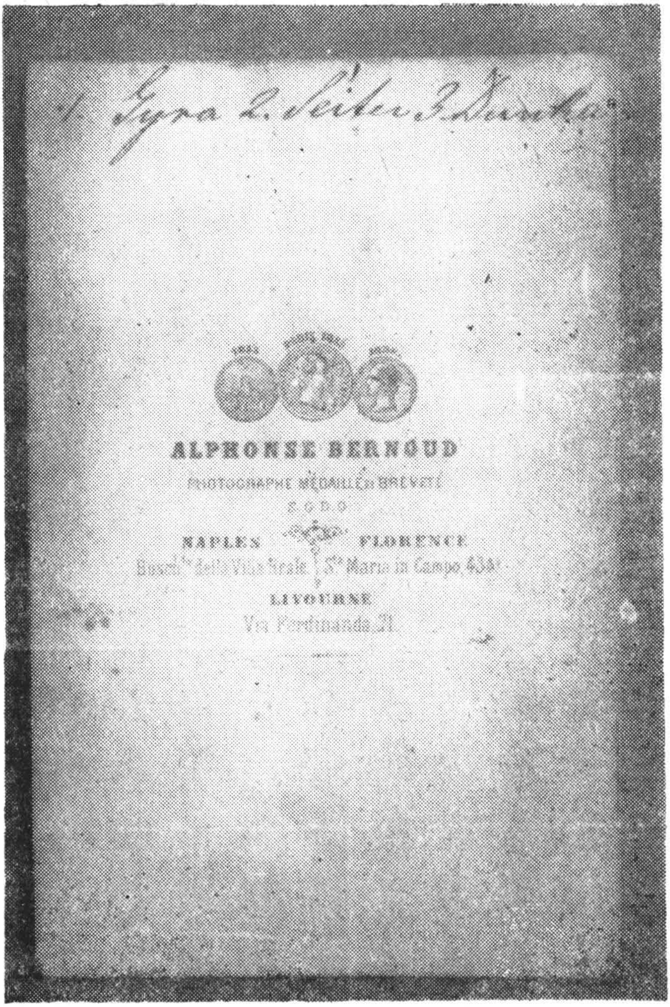


Fig. 3. — Reversul fotografiei precedente.

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/



Fig. 4. — Eugen Ghika-Comănești, Colecția Adriana Rosetti, București.

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/

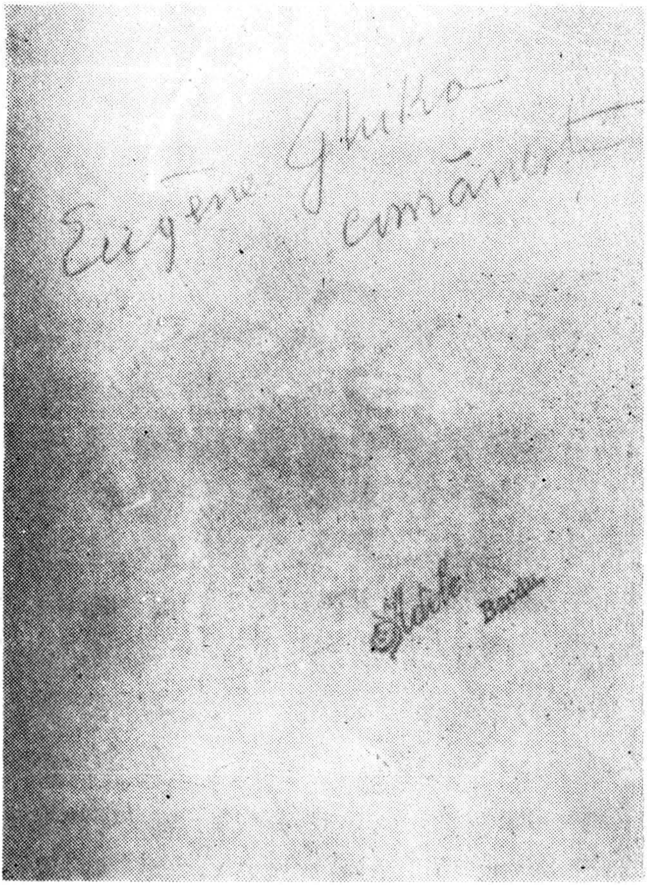


Fig. 5. — Reversul fotografiei precedente.

http://www.muzeu-neamt.ro / http://cimec.ro/